

Andeš Ruslund

BEKSTIVO

Preveo sa švedskog
Nikola Perišić

 Laguna

Naslov originala

Anders Roslund

FLY

Copyright © Anders Roslund 2024

Published by agreement with Salomonsson Agency

Translation copyright © 2026 za srpsko izdanje, LAGUNA

BEKSTIVO

ŽELEO JE DA ga gleda u oči dok ga satire.

Prvi udarac mu je zadao u slepoočnicu.

Sledeći posred obraza.

Dograbio je izgužvani sako i prореđenu kosu, uz trzaj podigao mršavo telo sa asfalta i gurnuo glavu tog matorca nadole dok je istovremeno visoko zamahnuo nogom, pa kolenom razbio izborano lice.

Ta budala je pogrešila što je zvala policiju.

GNEV.

On nije znao odakle taj gnev potiče. Nekako je uvek bio tu. Nosio ga je sa sobom, i kud god da je išao, hvatao ga je bes.

Sada će ga uneti i ovde.

U veliku salu gde svaki korak odjekuje, a zidovi su od smeđeg i teškog drveta iz jednog drugog vremena. Visoke tavanice, sa vazduhom koji vonja ustajalo, dok tamo napolju ulicom prolaze automobili i niko nema pojma da se tu unutra menjaju životi.

On je i ranije bio u sudnicama. One ga ne plaše. Sudija i porotnici su gore na podijumu, a tužilac, advokat odbrane i pomoćnik oštećene strane su dole, a tu su i ostali koji slušaju tamo pozadi.

Tu je i on.

Optuženi.

Pit Hofman se okrenuo, iskosa bacio pogled ka klupama sa publikom. Čale nije došao. On se nikada ne bi pojavio na sinovljevom suđenju – da zatraži odsustvo sa posla i navede *to* kao razlog? Kakva sramota. On je došao u Švedsku s namerom da zaradi dovoljno novca da izdržava svoju porodicu, a evo

sada njegovog prvorodenog sina na optuženičkoj klupi. Ali mama je bila tu. Kao i drugari, a njih je mnogo. Uglavnom su se smejućijili. Otprilike kao u crkvi, na sahrani, kada vladaju ozbiljnost i tišina i niko ne zna šta da radi, pa ljudi počinju da se kikoću. Pomalo su bili i pod utiskom. Kao publika na pozorišnoj predstavi. Svi su igrali igru, a on je stajao na sceni i ogledao se u njima, i sve se događalo sada, a ne posle, jer on nije razmišljao toliko unapred.

Bilo je tu prilično mnogo nasilja. Baš kao i provala. Povremeno je prodavao i drogu. Socijalna služba mu je sve vreme dahtala za vratom, a kada je sa trinaest godina pretukao kontakt-osobu koja mu je dodeljena, počelo je da se govori i o popravnom domu – evo, pružili smo ti šansu, a ti izmlatiš jedinog koji ti iole veruje. Poslednji pokušaj je bio upisivanje na borilačke sportove. Tajlandski boks. Usmeravanje gneva ka nečemu drugom, umesto ka ljudima u gradu. Socijalno je pazilo na to da on zaista odlazi tamo, a momcima iz tog kluba je ranije polazilo za rukom da dovedu u red i one najteže slučajeve, uz pomoć sporta koji je trebalo da mu ulije poniznost i ukloni ulične obrasce razmišljanja, učeći ga da izlazi na kraj sa svojim impulsima. Ali odmah je krenulo po zlu. Trener je uvrteo sebi u glavu da ga nauči pameti, a kada je i sledeći trening otišao dodavola, Pitu je pao mrak na oči i suprotno pravilima je nokautirao sparing-partnera već u svlačionici. Socijalno je smatralo da je dosta – iscrpli smo svoje resurse, momak *ipak* ide u dom.

To nikada nije bila kevina i čaletova krivica. Drugima je bilo gore. Keva je brinula o tome da u kući uvek ima nešto da se pojede, ali je i sama znala da će panduri pokucati na vrata njihovog stana onog dana kada on bude napunio petnaestu. I ranije su ga upozoravali na to – kada budeš postao krivično odgovoran pred zakonom, e onda. Presuda je glasila na nekoliko meseci, pošto su uspeli da dokažu da je pretukao neke čuvare.

Sada je bilo mnogo gore.

Prošlo je pola godine, a on je sedeo tu i osećao sve drugo samo ne ponos. Nije stvar u tome što je kroz koji trenutak trebalo da ga osude na dugu kaznu u omladinskom zatvoru, on sa tim nije imao problema jer nije osećao ni strah ni iščekivanje – to mu se uvek činilo prirodnim, put ga je vodio na tu stranu, ponekad je maltene čeznuo za tim. Tako to ide. U pitanju je bio tip koga je povredio. I to ne bilo koji tip, jer se osećao kao da je izubijao rođenog čaleta ili dedu.

Nilson, tako se zvao, i to mu je bilo celo ime.

Pit nije bio u stanju da razmišlja o njegovom punom imenu, jednostavno nije mogao, jer taj matorac bi mu se tada previše jasno ukazao pred očima.

Nilson je sedeo nasred sudnice, pored svog pomoćnika, i Piter je morao da gleda u njega, da susretne pogled koji se ne može izbeći. Bio je kriv kako se to samo može biti, tako se osećao. Već prilikom policijskog saslušanja izašlo je na videlo da je matori izgubio sluh na jednom uvu, a u njegovom pogledu sada ipak nije bilo nikakve agresije, nikakve mržnje – taj starac je delovao tužno, i to je bilo sve. Jer petnaestogodišnji nasilnik je bio podjednako tužan. Pit jedva da je uopšte znao šta odgovara na pitanja tužioca i advokata, sve je bilo previše zbrkano, previše misli, ali on prvi i jedini put nije porekao zločin, nije porekao svoju krivicu.

Tužilac uopšte nije morao da ga pritiska, već je samo saslušao njegovo priznanje.

Bio sam pijan i prethodno sam razbio izlog jednog kioska na Velikom trgu, a on je počeo da viče policija, zovite policiju. Sišao sam, tu je bio evo ovakav zid, skočio sam dole i šutnuo ga, ovaj, sa strane u glavu. A onda sam ga šutnuo još jednom, dok je ležao.

Bio je zgrožen.

Zgrožen nad samim sobom.

Zgrožen nad onim što izgovara naglas. Onim što sluša.

Zgrožen što je taj matori Nilson, odrasla osoba, sedeo tu naspram jednog posranog balavca koji mu je uništio život. Pit je već bio na suđenjima kada je tukao druge, i tada nije osećao ništa, jer su to bili i zaslužili, ali ovaj ovde nije bio ništa zaslužio, a ipak mu je povreda ostala zauvek.

Tu sam ušao unutra. Ono kao, levo od slike koju pokazuje tužilac stajao je matorac koga sam šutnuo tako da je izgubio sluh. Taj što se zove Nilson.

Detinjstvo.

Ta prokleta slika mu je iskrsla u glavi dok je govorio, a cela sudnica ga slušala. Kao da je bio na dva mesta istovremeno.

Slika razreda 9A od kog se oprostio tek koji mesec pre toga, i taj čudni prelaz koji se dogodio poslednjeg letnjeg raspusta, kada ga je nekoliko koraka preko trga odvelo u jedan sasvim drugi život. Tamo je išao u školu koja je istovremeno i prošlost i budućnost, i tamo se nalazi kiosk u kom su kupovali slatkiše kad su bili mali i krali cigarete kad su malo porasli, i tu on kasnije prebija čoveka na mrtvo ime.

Matori je tokom svedočenja gledao samo u Pita Hofmana, ni u koga drugog, polako opisujući tvrdi špic čizme na svojoj glavi prvo dok stoji, a potom i dok leži. On i dalje nije bio ljut. Znao je da je petnaestogodišnjak priznao na saslušanju u policiji, a ako se dva ljudska bića susretnu ovako kao što se oni susreću sada, onda tu nema igre, sve je odistinski, njih dvojica su zaista videli jedan drugog.

Neće tu biti naknadnog iznošenja presude, dovoljno je bilo sasvim malo vremena za razmišljanje, pa su svi izašli iz sudnice dok su sudija i porotnici odlučivali. Tada je žrtva zločina

zatražila kontakt sa počiniocem. Nilson je prišao Pitu, želeo je da se rukuje s njim, a Pit je promucio izvinjenje, isto kao što je učinio i prilikom saslušanja kod tužioca.

Stariji čovek je izgledao tako usamljeno. Da je neki Pitov vršnjak sada stajao pred njim i izdirao se na njega, on ne bi osetio baš ništa, ali je sada ponovo osetio ono isto – Pit je znao da je pravi gad.

Njih dvojica su ponovo sedeli na svojim mestima dok je predsedavajući porote čitao presudu. Prva na redu je bila procena ličnosti. Pit je ovoga puta bio primoran da prvo obavi P7, manju procenu duševnog zdravlja – psiholog i lekar sa odeljenja za psihičko zdravlje omladine došli su u pritvor, i sve to je prilično potrajalo. Kako se ispostavilo, oni su razgovarali i sa mnogim drugima, nekadašnjim nastavnicima, jednim tipom iz omladinskog centra i trenerom sa fudbala, posle čega je trebalo da uslede mišljenja iz socijalnog i uprave za društveno koristan rad.

Nizak nivo kontrole impulsa. Nezrelost. Ima poteškoća sa preuzimanjem odgovornosti. Agresivnost se u njemu pretvara u nasilje.

Pit nije imao ništa da primeti na to, u pitanju je bila prilično verodostojna slika dečaka koji je sedeo pored svog branioca, pravog bezmozgovića, i čekao na sam kraj presude, a to je izricanje kazne.

Tužilac je pokušao da izdejstvuje četiri godine za pokušaj ubistva, ili eventualno teško zlostavljanje, ali dobio je tri.

Pit je bio svestan da je jedan od poslednjih kojima će presuda biti izrečena pre stupanja na snagu jednog novog pojma koji će se zvati zatvorena ustanova za mlade. Ali to i nema toliko veze. Bez obzira na to da li će se zvati popravni dom ili omladinski zatvor ili internacija ili zavod za zbrinjavanje mladih ili zatvorena ustanova za mlade, sranje ipak ostaje sranje, i nema mnogo značaja u kakvu će oblandu biti umotano, a petnaestogodišnjaci će svakako završavati u zatvoru.

Najgore je sledilo posle.

Ne presuda, ona je bila takva kakva je – već onda kada je Nilson ponovo istupio i poželeo da govori.

„Želim ti sve najbolje.“

To je bilo sve.

Stariji čovek je to i mislio, videlo mu se u pogledu.

Mada slaba vajda od toga. Žrtva zločina je to znala, a znao je i Pit. On je znao da mu mogu dati koju god kaznu žele, to nije imalo nikakve veze sa tim, radilo se o energiji. O moći i besu i nemiru koji su jednostavno bili tu i morali su negde da izađu na površinu i pretvore se u još droge i još provala i još žrtava nasilja.

Ali više neće biti takvih kao što je Nilson. Pit nikada više neće nasrnuti na nekog ko to ne zaslužuje, nekog ko nema nikakve veze ni sa čim i samo mu se slučajno našao na putu.

Dok je izlazio iz sudnice, nije razmišljao ni o čemu.

Nije mu padalo na pamet ništa krupno poput: sada ću prihvatiti svoju kaznu jer sam pogrešio, ništa slično takvom trućanju. On će odslužiti svoje, ali njih dvojica, petnaestogodišnjak i stariji čovek, počinilac i žrtva njegovog zločina, isto su tako mogli da sede u nekom kafeu i razgovaraju, to bi sa sobom nosilo podjednaku težinu i podjednaku ozbiljnost, on bi se i tamo podjednako užasno stideo, i zauvek bi bio isti takav gad.

On je izašao potpuno ispražnjen, nije mu bilo ni mučno ni tužno, to je bila samo sudska presuda koja nije značila ništa.

Zapravo se radilo o samo jednom dugom pokretu – koracima koji su odjekivali kroz sud pa kroz vrata palate pravde i nastavili se prema visokom zidu i bodljikavoj žici i omladinskom zatvoru, i nisu se zaustavili sve dok on nije seo na krevet u svojoj ćeliji.

SADA

prvi deo

ON SE SEĆAO tog jutra.

Koraka koji vode iz sudnice, te prve presude.

Petnaestogodišnjaka koji se na putu ka ustanovi za mlade okrenuo i kroz rešetke ugledao čoveka starog četrdeset dve godine koji je sedeo u ćeliji za odrasle u zatvoru visoke bezbednosti.

Samog sebe.

Čitavog tog doba. Haosa i ljubavi i smrti i potpuno stvarne dece. On je lutao ukrug i vratio se na polazišnu tačku.

Uprkos tome što je sahranio sve. Odavno raskrstio sa prošlošću.

Umesto svega toga je izgradio sasvim drugačiju svakodnevnicu i naučio da funkcioniše u njoj. Daleko od kriminala. Čak nije prihvatio više nijedan infiltratorski zadatak po nalogu švedske policije kako bi zadržao uzbuđenje i adrenalin i osećaj da nije sve unapred određeno. Stanovao je u običnoj kući u običnom naselju sa porodičnim kućama i imao običnu porodicu. Živeo je i radio časno. Čvrsto se držao Zofije preko dana, a uveče šaputao lepo spavaj i ljubio meke obraze dva fantastična sina i jedne ćerkice sa sjajem u očima kakav nema niko na celom svetu.

Pit Hofman je izigrao sve.

Pit Hofman je izigrao čak i Pita Hofmana.

Oni su silno želeli da veruju u to, u promenu.

On se rukovao sa svima do jednog u ime novog života, ali je zaboravio da se rukuje sa samim sobom, nikada se nije u potpunosti prurušio natrag u samog sebe. Zaboravio je da ako naposljetku ne možeš da udišeš vazduh koji te okružuje i ništa više nema značaja, onda i ne postojiš.

Valjda je zato još jednom, poslednji put, prihvatio da se infiltrira za račun Everta Grensa i policije – da se privremeno vrati u jedan predašnji svet i ubaci se u trgovinu narkoticima kako bi ušao u trag jednom ubici. Da postane igrač i uz pomoć starih kontakata zauzme mesto u carstvu droga. To je i uradio. I dobro se pokazao. Krijumčario je i prodavao narkotike, dok je njegov obaveštajni rad razotkrio organizovanu mrežu.

Ali je uz to polako počeo da oseća i nešto sasvim drugo.

Nešto dobro poznato.

Uzbuđenje, ono predivno uzbuđenje koje donosi jedino kriminal.

Koliko je samo čeznuo za tim. Ni sam to nije uviđao. Čeznuo je za onim što mu je nekada predstavljalo čitavu stvarnost, gde je moć bila kontrolisana kroz nasilje, a izopštenost se pretvarala u pripadnost. Osećaj je bio neverovatno dobar. Previše dobar. Prekoračio je granicu, podsetio se onoga što je nekada bio i shvatio da mu se to sviđa.

Jer je to on. *I to je on.*

Dotad nije uviđao u koliko meri je kroz svakodnevni život prestao da živi. Bio je častan, boravio je kod kuće, bio prisutan u porodici na svaki mogući način, dok istovremeno uopšte nije bio tu. Bio je odsutno prisutan.

Treballi su mu oni dodatni otkucaji srca i koža klizava od znoja.

Trebao mu je talas koji dolazi sa kopna umesto da se na njemu završava, koji se sudara sa svim i svačim i nastavlja, nastavlja.

Trebalo mu je toliko da je ovog puta prihvatio čak i ono zabranjeno: da se infiltrira bez uobičajenih garancija vlasti da će njegovo ime kao čarolijom biti uklonjeno ako bude ispaao šepRTLja i dozvolio da ga uhvate. I tako, kada se naposletku našao na fotografiji u okviru jedne sasvim druge policijske istrage, bilo je to u svojstvu krupnog igrača u etabliranoj trgovini narkoticima u Stokholmu. Ovoga puta bez zaštite od optužnice.

Deset godina u zatvoru.

Presuda apelacionog suda je bila stvarna, dokazi protiv njega koji su se pojavili u toku sudskog postupka neoborivi.

Zatvoren iza bodljikave žice i betonskog zida, sa mnogo vremena za razmišljanje, shvatio je prekasno. Nije tako. Ovo više nije on. Sve je mnogo jednostavnije – on samo želi da vidi kako njegova deca rastu.

Želeo je da ide kući.

Jednu godinu je odslužio, preostalo mu je devet.

Svako jutro je bilo istovetno. Ustajanje mnogo pre buđenja, pljuskanje lica vodom nad umivaonikom u ćeliji, traganje za pogledom u ogledalu i slušanje Hugovih pitanja. *Ko si ti, tata?* Njegov stariji sin je stajao tik iza njegovih leđa i pokušavao da ga sagleda u celosti, ali nikada nije bio tu kada se Pit okrene. *Ej, alo? Tata?* U ćeliji je ostajao samo taj glas, krhak i snažan i mali i veliki istovremeno. *Ko si ti u stvari, tata?*

Zatim se uvek brijao, pa ispirao lice još jednom i još jednom i još jednom, ledenom vodom. Valjda bi se to moglo nazvati opsesivnim. Mora se pojaviti na doručku svež. Odbijao je da postane jedan od onih koji zaudaraju na znoj, izdrkotinu i amfetamine, pa onda sede tamo iscrpljeni, žvaću slatki hleb i ispijaju najslabiju kafu na svetu.

Kada je Uprava kazneno-popravnih zavoda završila sa analizom rizika od bekstva, nivoa opasnosti i kontakata u svetu kriminala, premestili su ga iz pritvorske jedinice u Krunuberju u državni zatvor. Onaj u Aspsosu, najčuvaniji u Švedskoj. On

je već tada bio odlučio da će od prvog dana biti Pit Hofman. Proći će bez mentalnog neprobojnog prsluka kroz kapiju ustanove, i nastaviti hodnicima svog odeljenja sa zaključanim ćelijskim vratima otvorenog uma, pa nek bude šta bude. Bio je to isti osećaj kao pred odsluženje njegove prve kazne, *okej, sada je ovako kako je, sada treba da preguram ovo*, ali uz jednu sasvim drugačiju čežnju. U ono vreme je imao petnaest godina, i nikada nije mislio na svoju porodicu, čaleta i kevu. Razmišljao je šta u tom trenutku rade njegovi ortaci. Možda provaljuju u neku prodavnicu? Ili obijaju sef? Možda se izležavaju u parku, puše travu i prave planove za tu noć? Sada, pola života kasnije, nije bio u stanju ni da sedne na svoj ležaj u ćeliji i duboko udahne a da ne učini to sa Zofijom, Hugom, Rasmusom, Luizom – udisao je njih, i zatim ih zadržavao u sebi što je duže mogao.

Zbog toga im i nije bilo dopušteno da ga posećuju.

Advokati i policajci su mogli da dolaze. Ali nikada i to četvoro članova njegove porodice koji su mu bili sve na svetu.

Želeo je da izbegne susret sa nekim od njih. Da izbegne Zofiju, izbegne razgovor s njom, izbegne da čuje ono.

Da je gotovo.

On bi razumeo. Ne bi prihvatio, ali bi razumeo. Dobio je već više šansi nego što je zasluživao, i baš svaku je prokockao. Sve dok mu ona nije postavila ultimatum, a on joj dao obećanje.

Ako ponovo budeš završio u zatvoru, Pite.

Obećavam.

Ako još jednom budeš morao da bežiš kako bi mogao da gledaš svoje sledeće dete kako raste.

Obećavam.

Dozvolio im je da dođu jedan jedini put. Pre osam meseci. Jedan dug telefonski razgovor sa decom završio se Hugovim suzama, i Pit Hofman više nije imao snage da beži. Zatražio je dozvolu za posetu, i jedna lepa porodica je doputovala tu jedne nedelje, metroom i vozom i autobusom, on ih je iz svoje ćelije

video kako hodaju od zadnje stanice, pratio ih od završetka puta, pa preko ogromnog parkirališta zatvora Aspsos. Kako su samo zračila ta njegova divna deca dok su čekala pred visokom kapijom sa rešetkom! Hugo u crnoj majici dugih rukava, Rasmus u teksas jakni i mala Luiza u belim patikama koje je verovatno sada obula prvi put i smatrala da joj mnogo lepo stoje. Njihov tata je za to vreme stajao na prstima kraj prozora svoje ćelije kako bi ih i dalje držao na oku i zamišljao kako će se odmah zatim svi naći u jednom sivom betonskom bunkeru, gde ih neće povezivati ništa drugo osim krvi, kako će brojati sekunde i sramežljivo odmeravati jedni druge ili skretati pogled, kako će njega gušiti stid.

On na kraju nije sišao dole. Odbio je da se pomeri kada su dvojica stražara otvorila vrata njegove ćelije. Nastavio je da stoji kraj prozorskih rešetaka i posmatra kako njegove četiri voljene osobe koračaju ka putu i autobusu, da bi se vratile kući.

Taj stid je zaista zagušio sve drugo.

Do ovog popodneva. Kada treba da pokušaju ponovo.

I tako je sada sedeo na krevetu i pomerao se centimetar po centimetar bliže njegovoj ivici ne bi li na neki način primorao sebe da izađe odatle. Na stolu pričvršćenom za zid čekao je poslužavnik sa instant kafom i čašom soka i kolačem od patišpanja. Za taj čudni ritual jednostavno nije imao snage, nije mogao da stoji u kuhinji među svima ostalima kojima inače ni do čega nije stalo, ali odjednom pretvaraju zadatak spremanja kolača od patišpanja pred posetu u jednu neizmerno obimnu proceduru. Kao da uživaju u zatvoru, pa pozivaju ljude u svoj dom na sasvim običnu kafu i posluženje.

Ovaj kolač je ispekao Mule – isti onaj Mule koji je služio doživotnu kaznu u ćeliji desno od njega. Pit je jednom čitao o ubistvima za koja je osuđen, i ako je iko ikada zaslužio doživotnu robiju, onda je to bio on. Ali Muleu je uz to slučajno bio drag taj njegov sused, i na odeljenju prepunom članova bandi i neuspešnih pljačkaša transporta novca i onih koji ne znaju ni reč

švedskog, Pit Hofman je stekao prijatelja u onoj meri u kojoj je to uopšte moguće u tom svetu. I kada je upravo Mule prethodne večeri zakoračio u Pitovu ćeliju sa sveže ispečenim kolačem i glasno objavio: jebiga, moraš da imaš nešto da ponudiš kad ti dođu deca, onda je tako i moralo da bude. Mule, koji takođe nije viđao svoju rodbinu – nije više imao nikog ko bi pozeleo da dođe u posetu, jer je naposljetku uspeo da ih sve isprepada – lično je umutio sastojke, podmazao kalup i ispekao kolač na temperaturi od 175 stepeni, pa ga sada spustio na pod Hofmanove ćelije.

„Vreme je.“

Neko je pokucao. Jedan od zatvorskih stražara.

„Hofmane – imaš posetu dole.“

„Šta?“

„Došla ti je porodica.“

„Ne.“

„Da, sede tamo...“

„Ne. Ne! Ja ne primam nikoga.“

Preznjio se. Srce i pluća nisu uspevali da se dogovore kojim će redosledom raditi.

„Dobro, onda da im kažemo tako? Da si se uprpio – i ovaj put?“

„Da.“

„Biće ti žao.“

„Da nisi možda gluv, jebote?“

Zatvorski stražar je popravio uniformu i počeo da se udaljava – ali uspeo je da pređe samo nekoliko metara.

„Stani!“

Hofman je silovito otvorio vrata ćelije i pojurio za njim.

„Ja *hoću* da ih vidim! Samo sam... Izvini za ono što sam ti rekao.“

Čuvar je polako klimnuo glavom, naslušao se on gorih stvari i viđao velike i opasne zatvorenike kako se pretvaraju u nejaku dečicu pred susret sa sopstvenom decom.

Pit Hofman je, pošto mu je ponovo odobrena poseta, prvi put pozvao Zofiju sa zatvorskog telefona pa ju je preklinjao

da porazgovara sa Hugom i Rasmusom i Luizom i objasni im da ipak nije dobra ideja da mu dolaze u posetu. Kada je ona odbila da to učini i objasnila mu da deca imaju pravo na to bez obzira šta ona mislila o njemu, on se prozlio, pa se izdirao na nju, grdio je i zasipao ogavnim uvredama – trebalo je da joj ta ideja presedne. Ali ni to nije pomoglo. Tada joj je priznao kako stvari stoje i opisao strah koji je predstavljao najmračniju prostoriju u koju je ikada zakoračio.

I tako su se sve četvoro ipak našli tamo dole pred zatvorskom kapijom, kod zida i bodljikave žice.

Pogledima su pretraživali okolinu. Tamo negde je trebalo da bude tata.

„Hofmane – je l' ti uopšte dolaziš? Ponesi poslužavnik, ići ćeš između mene i Mortensona.“

Pit je pijlio u čaše sa sokom, udišući miris kolača od patišpanja. To je nemoguć susret.

Za njega nije mogao da se pripremi.

Njegov zadatak je da objasni. Možda čak i da učini shvatljivim. Zašto.

Zašto je izabrao da se bavi stvarima koje su predstavljale teške kriminalne radnje i za koje se dobijala zatvorska kazna koja će se okončati kada njegovi sinovi budu već bili odrasli i odselili se od kuće, a njegova draga, draga ćerkica počela da uči francuski pri kraju osnovne škole.

Najviše se radilo o Hugu. Jednostavno je bilo tako. Rasmus i Luiza nisu tragali za perspektivom na takav način, oni su samo živeli i to im je bilo dovoljno – Pit im je zavideo na tome. Hugo je bio sudija. On naime nikada nije dobio neki smislen odgovor na svoje pitanje.

Ko si ti u stvari, tata?

Hofman je pustio ivicu kreveta i prozor sa rešetkama – pa krenuo. Bez poslužavnika. Jednostavno nije išlo, nije uspevao da ga zadrži u rukama, bio mu je pretežak.

Kamere za nadzor i zaključana vrata odeljaka i onaj više od sto metara dug betonski tunel koji se protezao ispod zatvorskog dvorišta.

Putovanje kroz prazne dane, sate bez sadržaja.

Života koji ne bi trebalo živeti.

On je objasnio to ostalima već prve nedelje – kod vas nema ničeg što mene zanima. Radio sam ovo i pre. Sada ću samo računati vreme. Neću učestvovati ni u kakvim igrama, neću da znam ni za kakav bilijar, kartanje i ostala sranja, eto kako stvari stoje što se toga tiče. I jebiga, završio sam sa onim *ej, Hofmane, jesi li čuo da Ahmed iz paviljona C prodaje dobru gudru* i sa ostalim pričama iz mardelja. Ja biram svoja poznanstva, i nema ih mnogo.

A šta bi oni mogli da kažu na to, jebiga? Da ovde svi zapravo žele isto to?

Već su sedeli u ćeliji za posete kada su ga uveli tamo.

Rasmus i Luiza su poskakivali nasred kreveta za tucanje, Hugo je sedeo sklupčan na podu pod jedinim prozorom, Zofija na jednoj od prostih stolica, a on se upinjavao da je ne pogleda u oči.

Ispalo je baš onako kao što je i zamišljao i pribojavao se.

Malobrojne dovršene rečenice. Sramežljivi, usiljeni osmesi. Nemirna tela u neprestanom pokretu. Porodica koja je ne tako davno predstavljala nešto što se samo po sebi podrazumeva, a sada nema pojma kako da se ponaša bez postavljenog trpezarijskog stola kao štita koji stoji između njih.

On je bio potpuno svestan onoga kroz šta su prošli na putu ovamo. Ponižavanja zbog njega, osuđenika na odsluženju duge kazne zbog teškog krivičnog dela u vezi sa narkoticima, koji je uz to i proglašen za opasnog. Zofija, koja se pred očima stražara skinula dogola i sagnula napred radi pregleda svih šupljina, sa rukom stranca među nogama kako bi se proverilo da nije uneta nikakva droga. Nije bilo nikakve milosti za supruge, pa ni za decu koja su se zaustavljala u betonskom hodniku i od

uzrujanosti povraćala po zatvorskim zidovima, da bi odmah posle konačne bezbednosne provere povraćala ponovo.

Imao si izbor, tata. I nisi izabrao nas.

Hugo nije govorio ništa dok je sedeo tamo na podu kao zaleđen, ali je ipak govorio upravo to.

Na kraju je Luiza sa svoje nepune četiri godine preuzela odgovornost za prekidanje tišine.

„Znači, ti sad živiš ovde, tata?“

I Rasmus, koji ih je sve nasmejao.

„Da, sada smo kod tatine kuće. On ima nešto kao jednosoban stan ovde, Luiza. Iz, recimo, pedesete ruke.“

Čak se i Hugo oprezno nasmešio kada je Rasmus uz škripav, praštav zvuk prešao rukom preko plastike ispod jednokratnog čaršava kako bi dohvatio rolnu papira okačenu na uzglavlje kreveta za tucanje.

„Znaš, inače može da se stanuje u četvorosobnom ili u tro-sobnom ili dvosobnom stanu. Ali naš tata ima jednosoban stan sa ve-ce papirom.“

I Rasmus, koji im je uvek pomagao na putovanju kroz bezbrižniju svakodnevicu, time je verovatno prikazao sasvim istinitu sliku. Za Luiziu. Ona i dalje nije imala jasnu predstavu o vremenu i uskoro će poverovati da je zapravo oduvek i bilo tako, moj tata sedi u zatvoru, on tamo živi, i biće to jedina verzija oca koju će pamtiti.

Pit pokuša da se i sam osmehne toj rolnoj papira i počne sa objašnjavanjem kako je danas soba koju nazivaju porodičnom zauzeta, i da samo zato moraju da se viđaju u ovom čudnom prostoru. Ali ubrzo je sam sebe zaustavio – kao da će time popraviti tu paklenu situaciju u koji je doveo sve njih.

Jedan jedini put pojavila se ljutnja. Ali ne među članovima porodice – povišeni glasovi su usledili kada je čuvar, koji se tokom čitave posete trudio da bude nevidljiv u jednom uglu ćelije, prekinuo jedan od Rasmusovih spontanijh zagrljaja.

„Znaš pravila, Hofmane.“

„Moj sin ima dvanaest godina! Šta radiš, jebote?“

„Bez dodira.“

„Imaš li ti uopšte srca?“

„Takvi su zatvorski propisi. Nisam ih ja pisao.“

Rasmus pokuša da smiri situaciju na svoj način, pošto je njegov zagrljaj uzrokovao sve to, pa je zato razbarušio tati kosu, kao što je uvek radio kada su se u šali zadirkivali. Ali od toga je ispaao samo još jedan nedozvoljen dodir.

„Lepo sam objasnio šta može, a šta ne može.“

„Ej, godinu dana sam se primerno ponašao.“

„Tvoja poseta je odobrena uz nadzor, Hofmane. I to s razlogom.“

„A ja se i ne drogiram.“

„Ako ovo bude dobro prošlo, imaćeš još nekoliko poseta pod nadzorom, a posle toga možda ćeš preći na posete bez nadzora.“

„I sva ona sranja sam radio samo ja. Nemam za vratom nikakvu bandu da mi postavlja zahteve, jebiga. Ovo ovde su *moja* deca, a ti... bez kontakta?“

„Još samo jedan dodir, i prekidam posetu.“

Ovde je Pit Hofman krenuo u napad – odnosno, krenuo bi u napad. Da se Zofija nije isprečila i zamolila ga da se zaboga malo smiri. Objasnila je najsmirenije što je mogla da je on bio napet i zabrinut pred posetu – i da zato reaguje upravo kao neko ko je napet i zabrinut, i da to valjda nije toliko teško razumeti, jebiga.

I tu je bio kraj svakoj svađi. Baš kao i dodirima. Zapravo, posle toga i nije više bilo ničega. Porodični susret se polako raspao sam od sebe, i oni nisu rekli bogzna šta više jedni drugima.

Pa ipak, rekli su sve.

Na povratku je podrumski tunel ispod zatvorskog dvorišta bio podjednako dug. Svaki korak je odjekivao. Ili su možda u pitanju bile njegove misli. One koje su se vrtele oko tog petnaestogodišnjaka – samo jednu jedinu godinu starijeg od Huga – i njegovog prvog zatvaranja. Dečaka prema kom je retko osećao

bliskost, ali u čiju glavu je umeo da uđe sasvim lako, seti se tačno ko je on bio i šta je razmišljao dok je sedeo na tvrdoj stolici osnovnog suda nasuprot čoveku koga je šutirao u glavu i koji je zbog toga delimično izgubio sluh. Sećao se onoga što više nikada nije trebalo da se desi. Istine koja se nije mogla sakriti skretanjem teme onda kada se stariji čovek zagledao u njega – i potpuno ga prozreo.

Pit je uočio novog zatvorenika već izdaleka, nalazio se negde na sredini tunela.

Bio je to čovek njegovih godina koji je koračao nekako ponosno, činilo se da je u pitanju neko ko je navikao da ga slušaju.

Uniformisani stražari su marširali kako ispred tako i iza njega, a on je u ruci nosio jutenu vreću – baš kao i svi drugi koji su upravo stigli i presvukli se u magacinu sa odećom, gde su zadužili garderobu za narednu deceniju. Dok je čekao da se otključaju i treća sigurnosna vrata, Pit Hofman ga je pristigao, i dvojicu zatvorenika je nekoliko sekundi delilo tek nekoliko koraka.

Ispitivački su posmatrali jedan drugog, kao što je to obično slučaj.

Sve dok se novajlija nije trgnuo.

„Ti? Jesi li...?“

Hofman nije ništa odgovorio.

„Jebote – to si *stvarno* ti!“

On nije imao pojma ko to stoji pred njim i postavlja mu pitanja, a uz to je bio i nezainteresovan za bilo kakvo zbližavanje. Mule je bio jedini sa kojim je razgovarao, i to mu je bilo dovoljno. Ovaj tip može slobodno da bude ko mu drago, da pripada bilo kojoj grupi, da je počinio bilo koji zločin.

Ako bude gledao svoja posla, onda će i Pit Hofman gledati svoja.

Novajliju su povelili ka vratima označenim sa G, dok je Hofman produžio prema tabli sa slovom H i odeljenju na kraju tunela. Pritom je svakako bio i pomalo ponosan, jer se i dalje

držao obećanja datog samom sebi – što je bilo neizmerno drugačije od onog petnaestogodišnjaka koji se ponašao kao idiot svaki put kada stigne u popravnu ustanovu za mlade ili upozna nekog novog zatvorenika. Koji bi se, ako se neko drugi prsio, naposljetku prsio više od njega. Ako je neko vikao, naposljetku bi vikao glasnije. I koji je, baš kao i četrdesetdvogodišnjak sada, bio odlučio da pred drugim zatvorenicima obuzdava ono što psiholozi nazivaju niskim stepenom kontrole impulsa, ali je u tome pretrpeo potpuni neuspeh.

On tada još nije bio naučio kako da proguta bes kada ga budale izazivaju. Nije proveo toliko vremena u zatvoru, nije živio toliko dugo. Pre svega, još nije zagrlio Zofiju i shvatio da postoji ljubav, niti dobio decu i shvatio da postoji još jedna vrsta ljubavi, a ta je veća od svega drugog.

Hodnik na odeljenju H bio je pust, niko nije primetio da se vratio sa susreta s porodicom koji ga je uzdrmao do temelja. Neki su zarađivali za telefonske kartice pakujući lampe, drugi su uzimali svojih trinaest kruna na sat u radionici, dok su dvojica zaista mladih učili da pišu u učionici. Bilo je lepo što se od njega ne očekuje da sa nekim razgovara, čak ni da se pozdravi.

Njegova ćelija je izgledala isto kao i kada je izašao iz nje. Uprkos tome, bila je nekako veća.

U njoj je bilo više mesta.

Nervoza, ili je možda u pitanju bila anksioznost, oslabila je na povratku. Za svaki slučaj, udahnuo je i proverio. Da. Nema je više. A grudi mu je ispunilo nešto drugo. Fiiiiiuuuu. Tako nešto. Neobičan spokoj.

Poseta je, naravno, bila sve samo ne uspešna. Pa ipak, dogodilo se prvi put. Njegova deca su stekla neku predstavu, i od sada će znati gde to njihov tata iz dana u dan provodi vreme.

Pit proveriti još jednom. Nije bilo više nimalo anksioznosti. Ali nije to bio ni samo spokoj.

Radost.

Baš tamo na prelazu od grudi ka stomaku, eto gde se sakrila.

Posle nekog vremena je otišao do prozora sa rešetkama i stola ušrafljenog ispod njega. Poslužavnik je i dalje stajao na svom mestu. Šolje soka, šolje kafe i kolač od patišpanja. Pažljivo ga je podigao, odneo u susednu ćeliju, stavio ga na Muleov sto.

Sledeći put. Možda.

POPODNEVNA SVETLOST, LETNJA vrućina. Vetar koji okleva.

Pit Hofman je napravio prve korake po prostranom dvorištu za rekreaciju, pa začkiljio ka suncu. Poseta porodice koja nije imala pojma kako bi trebalo da funkcioniše na okupu skratila mu je poslednji izlazak za taj dan, preostalo mu je jedva pola sata na vazduhu koji je sada malo manje imao ukus zatvorske prašine.

Počeo je da hoda. Ako bude ubrzao tempo i pravio korake duže od uobičajenih, trebalo bi da stigne da napravi barem deset krugova oko fudbalskog terena. Protegne leđa, probudi mišiće i zglobove.

Diše.

Izbrojao je pet drugih zatvorenika koji su pravili svoje krugove, još nekolicina njih su se držali staza koje su se s vremenom formirale duž unutrašnjosti zida, ostali su šutirali fudbalske lopte tamo-amo, ili sedeli na drvenim klupama i čavrljali.

„Ne prepoznaješ me, jelda?“

Odigralo se tako brzo. Pit Hofman uopšte nije primetio da je neko ustao sa klupe sasvim levo, ali mu je neznančeva ruka čvrsto stegla rame kada ga je sustigao.

Novajlija.

Tip koji je već kod ulaza na odeljenje G pokušao da razgovara s njim, a sada je ostavio svoju vreću u ćeliji gde će stanovati još mnogo godina, pa žurno izjurio napolje.

„Ozbiljno – zar si oćoravio?“

Neznanac je pritisnuo jače, sada mu je ruka bila obavijena oko Pitovog vrata. Bio mu je toliko blizu da je mogao da oseti neobrijan obraz i zadah iz usta, na beli luk i kafu.

„Pa to sam ja, jebote!“

Pit Hofman odgurnu tu ručerdu, boreći se s porivom da oslobodi iz sebe onu agresivnost kojom više nije smeo da se koristi. Istovremeno je posmatrao neobrijano lice sa zažarenim očima i jednim veoma starim ožiljkom na jednom obrazu, koji je s godinama posvetleo, ali nije zaista nestao. Zadržao se na njemu. Više nije mogao da kaže *nemam pojma ko si ti* – jer bilo je nečeg. Nečeg što je prepoznao.

„Da. Možda.“

„Možda? Alo!“

„Ali bilo je davno, jelda?“

Strančev osmeh je bio iskren, čak i srdačan.

„Jeste, Pite. Bilo je davno.“

Pročitati prostoriju. Bilo je to nešto što bi Pit Hofman uvek uradio, u čemu je bio najbolji, i zato je uspeo da preživi u svetu u kom su takvi kao on umirali rano. Pročitati prostoriju da bi napao i pre nego što napad usledi. Ali ova prostorija je bila veća, sadržala je mnogo lica i agendi. Dvorište za rekreaciju u najčuvanijem zatvoru u Švedskoj. I tako je, dok su stajali tu na posljunčanoj površini i piljili jedan u drugog, Pit identifikovao neznančevu ekipu. One koji su čekali na istoj onoj klupi sa koje je ovaj tip maločas ustao, spremni da zaštite svog kralja. Vojnici znatno mlađi od ovog ovde koji je valjda nadživeo svoju generaciju. Novopridošli zatvorenik je imao razloga da se šepuri tunelom sa pokretima nekog ko je navikao da ga slušaju – njegov status je bio visok, njegova mreža sklona nasilju,

svaki od onih koji su sedeli tamo počinio je krivično delo koje povlači dugu kaznu.

Ruka mu više nije bila na vratu. Ali ipak se osećao kao da je i dalje tamo.

Sve dok se ono poznato nije pretvorilo u nešto više od toga – Pit je lagano počeo da ga prepoznaje.

„Ma jesi li...“

Neko kome je onda bilo dvanaest, a sada je napunio trideset devet.

„... Mali Bata?“

„Nego šta. Konačno.“

„Pa to je stvarno.... Jebote, je li moguće!“

Zagrlili su se, pa se nasmejali glasno na način koji je stvarao prijetnost u stomaku.

„Ostalo mi je još nekoliko rundi. Hajde i ti sa mnom, Mali Bato.“

Prvi krug su obišli ćutke. Iako je bilo toliko toga da se kaže. Još pola kruga i Mali Bata je progovorio prvi.

„Nestao si.“

„Koliko se ja sećam, ti si bio taj koji je nestao. Obojica ste nestali.“

Dvadeset sedam godina je prošlo. A nekada je stariji brat ovog čoveka ovde bio najbliža osoba Pitu Hofmanu. Pa i više od toga – bili su kao srodne duše. Veliki Bata je sve do dana kada se Pit usudio da se zaljubi u Zofiju bio jedini kome je ikada verovao.

Gospode – zar Mali Bata?

Dakle, i ti si završio ovde. Sa ostalim robijašima.

I naravno da je ispalo neprijatno. Put je od samog početka vodio u pravcu kriminala. Stariji brat je pobjegao iz doma za zbrinjavanje dečaka, a kada dobije odsustvo iz popravnog doma, dolazio je kući sa rukama punim poklona koje je ukrao negde u velikom svetu – i glumio da je uspešan pred mlađim bratom koji mu se divio.

„Preselio si se, Bato? Negde na Balkan?“

„U Novi Sad, to je na severu Srbije. Kada se rat završio, a Karlo nije... kada nam se nije vratio. Jednog dana je čale jednostavno odlučio: idemo kući. Samo što to nije bila kuća, barem ne za mene.“

Jedan krug. Dva kruga. Koračali su naporedo, pa je trebalo valjda još malo da pričaju. Bilo je pomalo kao sa Luizom i Rasmusom i Hugom malo pre toga – šta da kažeš nekom ko ti više nije blizak? Ponekad se ljudi ponovo povežu na neprimetan način, nastave razgovor iako su oboje zaboravili o čemu se radi – ali ovoga puta nije bilo tako, jer više nije postojalo ništa zajedničko među njima.

„Niko ne sluša.“

„Šta?“

„To je tvoj stariji brat često umeo da kaže. *Niko ne sluša*. U bilo kom trenutku, samo bi to izvalio. Sećaš li se toga, Bato?“

Ali nije bilo posredi samo to što je nedostajalo jedno lice.

Nešto se guralo između njih dvojice, udaljavajući ih sa svakim novim korakom kroz zatvorsko dvorište koje je vrvelo od života.

„Ponekad sam se pitao hoćemo li se videti ponovo. Ti i ja, Pite. I evo nas sada. Tu smo. A prošlo je mnogo, baš mnogo.“

Ili je možda sve to samo bila uobrazilja? Delovi prošlosti koje je Pit Hofman najradije izbegavao, i koji su ga zato uznemiravali?

„Nedostaje mi.“

„Meni nedostaje svakog dana, Bato. Nikada nisam imao takvog prijatelja. Nikada nisam dozvolio da mi neko drugi ponovo postane takav prijatelj. To mesto je bilo zauzeto, i tako je i ostalo.“

„Ali čujem da si zasnovao porodicu.“

„Jesam.“

„Pa, lepo. Žena? Deca?“

„Jeste. Lepo je.“

„A oni ti dolaze ovamo u posetu?“

„Tu i tamo.“

„Ja više nemam nikoga.“

Mali Bata je sada govorio tiše. Ton mu je bio oštiri, tvrdi. „Keva i ćale su pod zemljom – a Karla nema nigde.“

„Ali imaš *njih*.“

Pit pokaza glavom ka drvenim klupama – pa onda prema zidu.

„I sve one koji su napolju.“

„Da...“

Mali Bata se zaustavi, nakratko.

„... oni mi srede šta god mi zatreba. Tako je to kad uradiš kao ja – odbiješ da umreš. Vojnici su se promenili. Sada pucaju za mene bez pitanja, samo zato što sam im to rekao, a ranije nije bilo tako. I ako im se ponudi sto hiljada kruna da ubiju dete, ubiće ga. Ali oni nisu porodica, ne u onom pravom smislu. Iako govorimo to jedni drugima. Mi smo braća – ali nema *Velikog Bate*.“

Nastavili su da hodaju. Pravili su korake podjednake dužine, istim ritmom.

Iznenadenje.

To je Pit osećao.

Činilo se da je Mali Bata uprkos vremenu koje je prošao imao poverenja u njega, usuđivao se čak i da podeli s njim misli koje u tom svetu znače slabosti i rizik. Pit se oseti sigurnije – ono *jeste* bila uobrazilja. Samo posrana sećanja koja su mu se mrsila u glavi kao i obično.

„Ja nikada nisam poverovao u njihova objašnjenja.“

„Nisam ni ja, Bato.“

„Trebalo je da mi se javi.“

„I trebalo je da se javi meni. Iako je opasno. Nije smeo da me pusti da ostanem u neznanju.“

Nisu više ništa rekli, izbegavali su da pogledaju jedan u drugog, samo su hodali naporedo i zurili ispred sebe. Valjda je tako bilo i najjednostavnije. Mali Bata je šutnuo šljunak, i njih obavi gusta, treperava magla. Pošto je prošla polovina preostalog vremena u dvorištu, Pit oseti kako se sa svakim novim krugom oseća sve prijatnije u tom ćutanju, dok se u njemu pojačavao osećaj da se kreće u pravom smeru.

PŠENIČNI HLEB JE bio suv i mrvio se, svetle kriške krhkih ivica krzale su se kada se preko njih pređe nožem za mazanje. Margarin, pa onda debela kriška jeftinog kačkavalja i opet margarin, posle čega bi Pit bezvoljno sastavljao po dve takve kriške u aljkave duple sendviče. Mule je na svoje slagao neravno isečene komade kobasice, Albanci nekakvu slatku marmeladu od kajsije, dok su Somalijci, koji su, baš kao i Avganistanci, svi odreda služili doživotnu robiju, bili odustali od pakovanja hrane pred odlazak u radne stanice zatvora Aspsos, ako se ne računaju pozamašni grumeni hašiša.

Prilikom ranijih odsluženja kazni, dvaput je uspeo da avanzuje do čistača. To je bio najbolji posao, zadatak od poverenja, zahvaljujući kom je mogao da se slobodnije kreće po širem području. Ali više nije bio aktuelan – prema beleškama Uprave za kaznene ustanove, on je prethodnog puta grubo prokockao to poverenje koristeći čistačka kolica za krijumčarenje narkotika – iz lala je vadio poljski metamfetamin skriven u njihovim pupoljcima.

Ovoga puta je zato proveo prvih pola godine u radionici, rame uz rame sa Muleom. Zavrtao je šrafove šestougaonih